

5. Ders: İçerik

- Biçimbilim

Dildeki sözcükler

Sözcük sınıfları

Dildeki sözcükler

- Bütün anadili konuşucuları binlerce sözcük bilmektedir. Bu sözcükler, bizim dile ilişkin bilgimizin bir parçası, yani zihinsel dilbilgimizi oluşturan bileşenlerden biridir. Ancak, anadili de olsa, bir kişinin dilindeki tüm sözcükleri, anlamlarının mükemmel tanımlarını verecek biçimde bilmesi söz konusu değildir. Gerçekte, bu biçimde bilmediğimiz pek çok sözcük vardır. Örneğin;
-
- *artağan*: alışıldan veya beklenenden fazla verimi olan, bereketli.
- *arpej*: bir akort oluşturan seslerin birbirini izleyecek biçimde çalınması.
- *başefendi*: kıdemli memur, baş katip.
- *çeribaşı*: alay beyi.
- *divitin*: bir yüzü havlu, pamuklu veya yünlü kumaş.
-
- Bununla birlikte, dilimizde daha önce hiç duymadığımız sözcükler de olabilir. Bunlar, genellikle alanlara özgü terimlerdir; ilgili alan içinde kullanılırlar ve bu alanının uzmanları tarafından bilinirler:
-
- *Ayrık ek, korvet* (bir çeşit küçük savaş gemisi), *kornea* vb.

Dildeki sözcükler

- Bir sözcüğü bilmek demek, o sözcüğün anlamını ve sesletimini bilmek demektir.
- Zihnimize depolanmış durumda olan her bir sözcüğün anlamından başka, bu sözcükle ilgili başka bilgilere de sahibizdir. Örneğin, bir sözcüğün hangi sözcük ulamına ait olduğunu, yani ad, adıl, sıfat, ilgeç, eylem, belirteç ya da bağlaç olup olmadığını sezgisel olarak biliriz.
- Anadilimizde bildiğimiz bütün sözcüklerin depolandığı yere, dilbilimde **sözlükçe** (lexicon) adı verilmektedir. Sözlükçede sözcüklerin anlamları dışında dilbilgisel ulamları ve benzeri başka bilgiler de bulunmaktadır.
- Sözlükçe, yani zihnimizdeki “sözlük”, kullandığımız sözlüklerden farklıdır. Bir anadili konuşucusu, dilinin sözlüğündeki her sözcüğü bilmeyebilir, ancak bir sözcük için sözlükte verilenlerden daha çok bilgiye sahiptir. Bu bilgiler, daha çok ilgili sözcüğün kullanımına yöneliktir.
-

Sözcük sınıfları

- **Sözlüksel İçerik Sözcükleri (lexical content words)**

-

- İçerik Sözcükleri (Açık sınıf): Dilde yeni eklemelerle sayısı artabilen sözcük sınıfı. Örneğin adlar, eylemler, sıfatlar ve belirteçler bunlardandır.

-

- Bilgisayar, televizyon, bankamatik, cep telefonu vb.

- Zapla-, (arkayı) dörtle- vb.

- **İşlevsel Sözcükler (function words)**

-

- Dilbilgisel ya da İşlevsel Sözcükler (Kapalı sınıf): Dilde sayısı değişmeyen ya da değişmesi çok çok zor görünen sözcük sınıfı. *Ve, veya* gibi bağlaçlar, *için, ile* gibi ilgeçler, *ben, sen* gibi adılar bu sınıftaki sözcüklerdir.

-

- Bu iki sınıf açısından önemli olan, bunların “açıklık” derecesi değil, işlevleridir. Bir dilde “açık sınıf” oluşturan bir sözcük ulamı, diğer bir dilde “kapalı sınıf”ta yer alabilir. Örneğin, Gana’da konuşulan önemli dillerden biri olan Akan’da İngilizce ile karşılaştırıldığında, sıfatlar açık sınıfta bulunmaz. İngilizcede sıfat olan bir sözcük, Akan’da eylem sınıfındadır.

-